

мовах;

- складного речення особливості структури складнопідрядних речень з підрядними означальними, з'ясувальними, обставинними частинами.

Вивчаючи цей курс, майбутні вчителі озброюються лінгвістичними фактами, набувають міцних знань, усвідомлюють спільні й відмінні риси фонетичної системи, граматичної будови із залученням даних словникового складу, словотвору, графіки, орфографії слов'янських мов. Учитель-філолог може організувати раціональне вивчення програмового матеріалу, прищепити учням міцні знання й практичні навички за умови глибокого розуміння ним спільних і відмінних рис слов'янських мов, пояснення історії виникнення явищ.

*Тут і надалі залучаємо дані української, російської, білоруської та польської мов.

Література

1. Мароевич Р. Типологические особенности русского языка в сопоставлении с сербскохорватским (лингвистический и методологический аспект) // Сопоставительная лингвистика и методика преподавания славянских языков // Под ред. Т.А. Адаркиной и О.Н. Шапкиной. - М., 1992. - С.48-58.
2. Толстой Н.И. Избранные труды. Очерки по славянскому языкознанию. - Т.3. - М., 1999.

О. Б. Мамчич
Чернівці

ЛІНГВІСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Питання формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя набуває зараз особливого значення.

Україна функціонує як молода, незалежна держава, вона тільки-но починає пізнавати себе, свою історичну та духовну сутність у цьому світі, формує народ, стверджує націю.

“Самопізнання людини є одночасно і самопізнанням нації як етносоціальної спільноти”. “Функція культури полягає в гармонійному поєднанні індивідуального і суспільного”. Здебільшого це – “виховання і формування певних історичних типів особистості...”

Проблема мови і культури вже давно привертає увагу дослідників. Ще О.Потебня та Ф.Буслаєв зазначали необхідність вивчення мови у тісному зв'язку із світоглядом людини. Цю думку підтверджував і Ю.Степанов, який вважав, що мова створюється за міркою людини.

Ці слова мають безпосереднє відношення і до особистості вчителя, тому що його внутрішня та зовнішня культура, усвідомлення своєї визначної місії у процесі виховання майбутнього нації – питання, які потребують постійної уваги. Вони не можуть чекати на своє вирішення роками, бо маленькі прорахунки у вихованні дитини потім обертаються великими серйозними проблемами для суспільства в цілому.

Вчитель сучасної України – це представник тієї частини інтелекції, яка своєю обізнаністю, рівнем вихованості повинна бути взірцем представників суспільства, особливим прикладом в усьому.

Часи пустопорожньої балаканини минають, сьогодення – це часи дії, особистого внеску кожного до складного і багатогранного процесу виховання всіх.

Не останнє місце у цьому процесі посягає рівень мовної та мовленнєвої культури сучасної людини, зокрема вчителя.

Абсолютно зайвим є ствердження так званого “пересічного громадянина” про те, що, мовляв, зараз не до культури мовлення взагалі, яка різниця, як розмовляти і т. ін.

На нашу думку, саме від рівня мовної та мовленнєвої культури, яка є невід’ємною частиною культури людини в цілому, і залежить рівень IQ - “коефіцієнту інтелекту” особистості, і навпаки, чим вищий рівень інтелекту, тим вищий рівень мовної культури.

“Заговори, щоб я тебе побачив”, - колись сказав Сократ. Актуальність цього постулату важко переоцінити, бо “думка і мова рухаються поруч”, “думка є змістом мови, а мова – формою думки”, “культура мови породжує культуру думки”.

Саме тому питання формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя є постійним об’єктом вивчення вітчизняних та зарубіжних педагогів і лінгвістів.

Так, зокрема, О.Сидоров твердить, що “саме у людському суспільстві мова та мовне спілкування відіграють провідну роль”. Сучасні дослідження “сутності мови”, її функціонування та розвитку, безпосереднього впливу на формування особистості в основному, на думку вченого, можна звести “до трьох моментів: а) мова – це засіб комунікації; б) мова – це засіб пізнання; в) мова – це форма поведінки”. Таким чином, мова розглядається як а) “інформаційний трансфер”,

б) “репрезентативний символ”, в) спосіб “соціальної активності людей”. Ці “три підходи... не є альтернативними або конкурентними між собою, а ... взаємопов’язані параметри феномена “мова”, яка “являє собою фундаментальну форму людської поведінки”.

Отже, зазначені три складові є також, на нашу думку, основною умовою саме для формування лінгвістичної компетентності мовної особистості, якою, безперечно, повинен бути вчитель.

Оскільки мова – “явище духовної культури, одна із форм громадської свідомості”, слід зауважити, що визначені О.Сидоровим “соціокультурний контекст” та певні “філогенетичні особливості людини” становлять модель лінгвістичної поведінки особистості в цілому та вчителя зокрема.

Неможливо увити вчителя, який не є носієм комунікативної культури. Як пише Г.Скударнова, “Комунікативну культуру можна розглядати як сукупність культуротворюючих компонентів: культура мислення, культура мовлення, емоційна культура. Саме ці компоненти і складають культуру особистості”.

Слід визнати особливо низький рівень культури як усного, так і писемного мовлення студентів не тільки педагогічних вищих учбових закладів, що, на нашу думку, зумовлено недостатньою мовною підготовкою учнів середньої школи, відсутністю нових оригінальних методик вивчення мови у вузі, а також загальним зниженням інтересу до процесу читання і пізнання.

Гадаємо, що від того, наскільки людина засвоює мовні закони суспільства, в якому живе, залежить її місце у сьогоденному світі, обрана нею професія, успіхи і досягнення у праці і творчості й, нарешті - людське та професійне становлення її як особистості. Вчитель не має права на мовні помилки, бо його менталітет не дозволяє йому цього. Безграмотний студент педагогічного вузу, а потім – безграмотний вчитель – це нонсенс, який, на жаль, доводиться спостерігати досить часто. Результат – безграмотні учні, відсутність у них мовного відчуття. Це породжується лінгвістичною глухотою вчителя, який не здатний правильно оформлювати свої думки як усно, так і письмово.

Так, саме “Сучасна літературна мова – основа мовної культури. Тому і необхідна лінгвістична освіта, формування свідомого ставлення до мови та мовлення особистості”. З цими словами вченого Г.Скударнкової важко не погодитися.

Як відомо, словниковий запас людини – “дзеркало її психічного розвитку, бо саме він створює певну уяву про рівень мислення особистості, а тому, як визнає І.Вихованець, “Брак мовних знань і недо-

статність навичок в усному та писемному мовленні гальмуватимуть інтелектуальне, трудове і моральне зростання школяра”.

Вчорашні школярі – це сьогоднішня студентська молодь, яка кожного року поповнює вузи. Ця сумна констатація факту, м'яко кажучи, “зниження” мовної та мовленнєвої культури, свідчить про невисокий рівень інтелектуальної обізнаності. А це вже трагедія, тому що молодь – майбутній потенціал нації.

Звісно, коли ми допомагаємо дитині розвивати мовлення, стимулюються розумові здібності її мозку, його пізнавальна діяльність, а “...мовленнєва спроможність є однією з важливих ознак загальної культури людини”, бо “вивчення мови ніколи не закінчується”, – підкреслює І. Вихованець.

Таким чином, чим менше відчуває і знає людина, тим менше виникає в неї потреба шукати відповідне слово для вираження своїх думок та емоцій. Значить, треба повсякчасно стимулювати розвиток інтелекту особистості. А зробити це здатна саме літературна мова, що є “обробленою формою національної мови, що складалася історично”, саме культура мовлення усукуплює знання, відповідні уміння, навички, які “забезпечують авторові мовлення неутруднену побудову висловлення у будь-якій ситуації спілкування”. “Культура мовлення – категорія базова для комунікативної культури – зумовлює два ступеня засвоєння літературної мови: оволодіння нормами та мовленнєву (риторичну) майстерність. Нормативний та комунікативний аспекти мовленнєвої культури взаємопов'язані”, – наполягає Г. Скударнова.

Таким чином, саме сформована комунікативна лінгвістична компетентність майбутнього вчителя, мовна та мовленнєва, яка повинна забезпечити реалізацію складових ступенів засвоєння літературної мови, є передумовою розвитку особистості майбутнього вчителя.

Література

1. Вихованець І. У світі граматики. – К.: Рад. школа, 1987. – 191 с.
2. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: альтернативи поступу // Критика історичного досвіду. – К.: ARC-Ukraine, 1996. – 793 с.
3. Лолер Дж. Коэффициент интеллекта, наследственность и расизм. – М.: Прогресс, 1982. – 253 с.
4. Сидоров О. До проблеми лінгвостології. – Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. пр. – Вип. 2. – Харків: ХДПІ, 1992. – С. 82-83.
5. Скударнова Г. Лингвориторическое образование – основа коммуникативной культуры. – Язык образования и образование языка:

Материалы международной научной конференции (Велшкий Новгород, 11 июня 2000 года). – Велшкий Новгород: изд-во НовГУ, - С. 284-285.